

Ks. JAN GÓRSKI

Uniwersytet Śląski w Katowicach

TEOLOGIA WSPÓŁPRACY MISYJNEJ W ADHORTACJACH APOSTOLSKICH JANA PAWŁA II DOTYCZĄCYCH POSZCZEGÓLNYCH KONTYNETÓW

Koniec XX w. bardzo mocno zaznaczył się w rozwoju idei misyjnej Kościoła. Począwszy od Soboru Watykańskiego II (1963–1965), misyjny wymiar na trwałe zagościł w świadomości Ludu Bożego. Encyklika Jana Pawła II *Redemptoris missio* – dalej: RMs – (1990), przypominając myśl soborową, jeszcze bardziej pogłębiła podjęcie zadania misyjnego jako najważniejszego dla Kościoła teraz i w przyszłości. Kościół bowiem jest misyjny ze swej natury (DM 2)¹, ponieważ swój początek bierze z samego życia Trójcy Przenajświętszej. Misyjność Kościoła staje się coraz bardziej zrozumiała także dla Kościołów młodych. Jeszcze nie tak dawno same potrzebowały pomocy. Jednak dzięki łasce Bożej i wytrwałej pracy misjonarzy stawały się coraz bardziej świadome odpowiedzialności za ewangelizację świata. Już wielcy misjonarze XIX w., jak Daniel Comboni, Guglielmo Massaja, Pierre Lavigerie, Józef Freinademetz wysuwali myśl, że najlepszym misjonarzem jest mieszkaniec danego kontynentu czy kraju. Kościół zaś zrozumie czym są misje, jeżeli sam posyła misjonarzy i pomaga misjom! Później Paweł VI wołał o misjonarzy Afrykanów dla Afryki: „Wy, Afrykanie, jesteście powołani, aby być misjonarzami samych siebie” (EA 129)².

Tym samym powoli pogłębiała się świadomość odpowiedzialności za misje, jako pierwszoplanowe zadanie Kościoła lokalnego. Ta myśl przewija się we wszystkich adhortacjach apostolskich wydanych przez Jana Pawła II, jako owoców obrad Synodów Biskupów.

Podjmując się analizy adhortacji, przyjmujemy założenie metodologiczne, że są to dokumenty misyjne, napisane dla konkretnego Kościoła, ale i całego Kościoła powszechnego oraz tak jak z każdego powołuje Bóg misjonarzy, tak samo wszystkie powinny być zaangażowane we współpracę. Każdy Kościół partykularny zarówno potrzebuje misji i jest misjonarski – przyjmujący i wysyłający.

¹ DM = Sobór Watykański II, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła „Ad gentes divinitus”*.

² EA = Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Africa”*

1. Współpraca misyjna

Obowiązek misyjny dotyczy całego Ludu Bożego (DM 35)³. Momentem kluczowym w uzasadnieniu tego obowiązku są sakramenty inicjacji chrześcijańskiej: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia (DM 36). Potrzeba zaangażowania jest dzisiaj wielka, nie tylko ze względu na czynniki zewnętrzne, do których należy niewątpliwie niekorzystna statystyka, czy obszary ubóstwa, ale przede wszystkim ze względu na samą naturę wiary⁴. Wiara wymaga przekazania jej dalej. Brak wiary określa Ojciec Święty jako „największe ubóstwo” (EAm 74)⁵. „Wobec tego ubóstwa byłoby czymś błędnym nie popierać działalności misyjnej poza kontynentem” (EAm 74). Dlatego Sobór, a następnie Jan Paweł II wzywa chrześcijan do odnowy wewnętrznej, która jest warunkiem zrozumienia powołania w Kościele: „Wszyscy chrześcijanie, członkowie Kościoła, na mocy Chrztu świętego są współodpowiedzialni za działalność misyjną. Udział wspólnot i poszczególnych wiernych w tym prawie i obowiązku nazywa się »współpracą misyjną«. Współpraca ta jest zakorzeniona i przeżywana przede wszystkim w osobistym zjednoczeniu z Chrystusem: tylko w zjednoczeniu z Nim, jak latorośl z krzewem winnym (por. J 15,5), może przynosić dobre owoce. Skuteczność działania na polu misyjnym Kościoła zależy od świętości życia każdego chrześcijanina: »Sobór wzywa wszystkich do głębokiej odnowy wewnętrznej, aby mając żywą świadomość własnej odpowiedzialności za rozszerzenie Ewangelii, podjęli swoją część w dziele misyjnym wśród narodów«” (RMs 77). Ważnym momentem w zrozumieniu misyjnego wezwania i nakazu jest głęboka, żywa wiara w Jezusa Chrystusa. Uzasadnienie chrystologiczne misji jest szczególnie widoczne w nauczaniu Jana Pawła II. Kontemplacja Oblicza Chrystusa, do czego zachęca nas Jan Paweł II, prowadzi do odkrycia na nowo odpowiedzialności osobistej i wspólnotowej za nakaz misyjny (Mt 28,18–20). Idąc za przykładem św. Teresy, która odkryła sposób ewangelizowania własnym życiem, wszyscy jesteśmy misjonarzami: „Zrozumiałam, że Kościół posiada serce i że to Serce płonie miłością, że jedynie Miłość pobudza członki Kościoła... Tak, znalazłam swoje miejsce w Kościele... W sercu Kościoła, mojej Matki, będę Miłością”⁶. Chrześcijanin powinien odpowiedzialnie włączyć się w wielkie dzieło misyjne przez miłość. Zadanie misyjne można wypełniać najpierw przez bezpośrednie zaangażowanie misjonarskie. Idąc za głosem powołania, człowiek zostaje zaproszony do specyficznego i zaszczytnego działania, uczestnicząc w posłaniu samego Chrystusa. To misjonarz jest świadkiem Bożej miłości i miłosierdzia, a zarazem budowania Kościoła wśród narodów.

³ Por. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 781; J. Górski, *Nowa wiosna Ewangelii*, Kraków 1993, s. 48–70.

⁴ 2/3 ludzkości nadal nie zna Chrystusa; por. D. B. Barrett, T. M. Johnson, *Annual Statistical Table on Global Mission: 2004*, „International Bulletin of Missionary Research” 2004, Vol. 28, No. 1, s. 24–25.

⁵ EAm = Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in America”*

⁶ J. W. Gogola, *Sekret świętej Teresy z Lisieux*, Kraków 1997, s. 118.

Realizacja powołania misjonarskiego wymaga zaangażowania i wsparcia całego Ludu Bożego. Jednak w odróżnieniu od misjonarzy, zaangażowanych bezpośrednio, inne formy określamy jako „współpracę misyjną”⁷.

W tym sensie rozróżnia się zadania wynikające ze święceń i pełnionej posługi w Kościele (DM 23). Mowa jest więc najpierw o odpowiedzialności papieża, który jest bezpośrednio zaangażowany w sprawy misji i pierwszym misjonarzem świata. Jemu wraz z Kolegium Biskupów Zmartwychwstały Pan dał nakaz misji powszechnej (RMs 63). Swą posługę misyjną wypełnia bezpośrednio Jan Paweł II bardzo gorliwie, sprawując Urząd Apostolski, przez nauczanie, a przede wszystkim odwiedzając liczne kraje (102 pielgrzymki zagraniczne) oraz z pomocą Kongregacji Ewangelizacji Narodów, z jej agendami. Współpraca Kościołów partykularnych z Kongregacją jest ważnym postulatem (RMs 75).

Misje są szczególnym zadaniem biskupów posłanych do świata w celu ewangelizacji. Razem z następcą św. Piotra Kolegium Biskupie dzieli troskę odpowiedzialności „za nową ewangelizację i za misję powszechną” (RMs 63). Papież wyraźnie przypomina: „Bracia Biskupi są wraz ze mną odpowiedzialni za ewangelizację świata, zarówno jako członkowie Kolegium Biskupiego, jak też jako Pasterze Kościołów partykularnych” (RMs 63). Są świadkami Chrystusa wobec wszystkich ludzi (EA 98). Jako organizatorzy pracy misyjnej mają zadbać o właściwe funkcjonowanie w powierzonych im Kościołach „czterech Papieskich Dzieł Misyjnych, służących realizacji organicznej solidarności duszpasterskiej na rzecz misji »aż po krańce ziemi«” (EA 135).

Kapłani na mocy święceń są szczególnym znakiem komunii z biskupem (EAm 39) i są odpowiedzialni za dzieło ewangelizacji. Sprawowana Eucharystia uobecnia dzieło odkupienia dokonane na Krzyżu, czyli centralne wydarzenie misyjne. Podejmując zadanie misyjne, odpowiadają na nakaz Jezusa i stają się szczególnymi świadkami Ewangelii, służąc braciom nie tylko w swoim kraju czy kontynencie. Kościoły młode coraz bardziej czynnie uczestniczą w tych zadaniach (EA 133).

Takiego samego zaangażowania oczekuje się od osób konsekrowanych. Wkład osób konsekrowanych w ewangelizację świata jest ogromny (EAm 43). Także ze względu na różnorodność charyzmatów. Poświęcenie się Bogu powinno wyrażać się w ofiarowaniu siebie dla ewangelizacji świata (EAm 43). Brak powołań do życia konsekrowanego nie może utrudniać wypełniania zadań misyjnych (EEu 64)⁸. Szczególna jest rola życia konsekrowanego (EA 94), jako znaku pełnego ofiarowania Bogu przez miłość.

Wreszcie wszyscy świeccy powinni czynnie być zaangażowani w misję, zwłaszcza na polu współpracy. Na plan pierwszy zostaje wysunięta rodzina, jako pierwsza szkoła misyjna i miejsce formacji misyjnej. Jako Kościół domowy uczy i przygotowuje do odpowiedzialnego życia w Kościele (EAm 46) i troski o ewan-

⁷ Por. A. Seumois, *Teologia missionaria*, Bologna 1993, s. 295–296.

⁸ EEu = Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Europa”*.

gelizację (EA 85). To wśród ludzi świeckich rodzą się nowe formy zaangażowania misyjnego mężczyzn i kobiet, troszczących się o młode wspólnoty kościelne (EAz 45)⁹.

2. Synody kontynentalne znakiem współpracy między Kościołami

Idea synodów specjalnych, kontynentalnych, powstała w okresie przygotowania do Jubileuszowego Roku 2000 (TMA 38)¹⁰. Wyrastały zarówno z potrzeb Kościołów młodych obecnych na różnych kontynentach, jako wynik długotrwałego procesu inkulturacji, jak i szczególnej formy dialogu, jaką jest posługa Piotrowa w Kościele w służbie jedności oraz powszechności (DM 38). Od czasu Soboru Watykańskiego II szczególnie dowartościowane zostały Kościoły partykularne, będące konkretyzacją Kościoła powszechnego¹¹. Już w Listach św. Paweł kieruje zadania odpowiedzialności za ewangelizację do konkretnych Kościołów. Im została powierzona troska o ewangelizację: „cały Kościół i każdy Kościół jest posłany do narodów” (RMs 62). Nie może się uchylać od tego zadania żaden Kościół, także europejski. Byłoby to „przejawem niepokojącego braku nadziei” (EEu 64). Szczególnym gwarantem jedności jest posługa biskupa, sprawowana w jedności z posługą Piotra i łączności z kolegium biskupim. Troska o ewangelizację świata dzielą wszyscy biskupi pod przewodnictwem papieża. To działanie dla ewangelizacji świata jest znakiem *communio* (EO 11)¹². Biskupi Oceanii podkreślają: „święta jedność i energie w służbie dla dobra wspólnego Kościołów” (EO 12). Oznaką dojrzałości Kościoła jest podjęcie zadania ewangelizacji (RMs 62). Od podjęcia zadań misyjnych: dzielenia się bogactwami duchowymi, doczesnymi i ludzkimi z innymi Kościołami partykularnymi i z całym Kościołem powszechnym, nie może być zwolniony żaden Kościół partykularny, choćby najuboższy (EA 129). Młode Kościoły partykularne cieszą się już często pewną dojrzałością (DM 19), a równocześnie ukazują problemy i wyzwania, przed jakimi jeszcze stanie wspólnota. Warunkiem dojrzałości Kościoła partykularnego jest, oprócz duchowieństwa rodzimego, uformowany, aktywny laikat, który przez przynależność zarówno do Ludu Bożego, jak i swojego narodu może być siłą inspirującą w ewangelizacji misyjnej (DM 21). Na tej linii odnowy i budzenia samoświadomości należy widzieć ideę synodów kontynentalnych. *Kodeks prawa kanonicznego* przewiduje „zebranie specjalne” Synodu Biskupów, „na którym rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio jednego lub kilku regionów” (KPK kan. 345). Tak oto zostały przeprowadzone następujące Zgromadzenia Nadzwyczajne Synodu Biskupów dla każdego z pięciu kontynentów: Afryki (1994), Ameryki

⁹ EAz = Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Asia”*

¹⁰ TMA = Jan Paweł II, *List apostolski „Tertio millennio adveniente”*

¹¹ Por. A. Komiecik, *Posyłam was*, Warszawa 1995, s. 103–105.

¹² EO = Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Oceania”*.

(1997), Azji (1998), Oceanii (1998), Europy (1999). Synody poprzedzone były wnikliwą analizą sytuacji na kontynencie, czego wyrazem był *Instrumentum laboris*, następnie obrady Synodu, które odbywały się w Rzymie, zakończone tekstem *Posłania Ojców Synodu*, wreszcie *Papieska adhortacja apostolska* i jej ogłoszenie na poszczególnych kontynentach podczas uroczystej celebracji. Doświadczenia synodów znacznie wzbogaciły Kościół, bo przecież ich przesłanie i nauka, chociaż adresowane przede wszystkim do danego kontynentu, jest cenna dla wszystkich chrześcijan. W odniesieniu do Synodu Biskupów dla Afryki Jan Paweł II konstatuje: „Cały Kościół powinien w pełni wykorzystać ten czas łaski do przyjęcia i głoszenia Dobrej Nowiny” (EA 9). Z jednej strony przybliżyła odległe problemy Kościołów na innych kontynentach, a z drugiej wzbogaca Kościół powszechny nowymi darami. Tekst końcowy w postaci adhortacji apostolskiej kierowany jest do Kościoła danego kontynentu, ale równocześnie jest przybliżeniem i informacją o nim dla innych kontynentów. Jest to niezwykła pomoc w kształtowaniu *communio* między Kościołami w służbie Kościoła powszechnego.

Można też od razu wskazać, że najważniejszym tematem każdej z analizowanych adhortacji jest sprawa ewangelizacji zarówno misyjnej, jak i nowej. Temat ten przewija się przez cały tekst dokumentów, zrazu jako ukazanie historii misji, aby dalej ukazać aktualną sytuację, a następnie nakreślić program misyjny na przyszłość. Papież nie unika przy tym zagadnień trudnych i dyskusyjnych, oddając tym samym gorącą atmosferę dyskusji synodalnych. Jednak optyka Urzędu Piotra, mającego na uwadze cały Kościół powszechny, połączona ze szczególną łaską, oraz osobiste doświadczenie misyjne Ojca Świętego pozwoliły na ujęcie będące wspólnym przykładem inkulturacji. Z jednej strony przedstawiają syntezę nauki Kościoła w najważniejszych kwestiach, z drugiej ukazują je w kontekście różnych kontynentów. W tym sensie dokumenty te stanowią ważny program misyjny dla całego Kościoła.

3. Płaszczyzny współpracy misyjnej

Możliwości współpracy należy szukać na postawie lektury adhortacji nie tyle przez ukazywanie obowiązku misyjnego poszczególnych grup Ludu Bożego, zróżnicowanych posługą sakramentalną, charyzmatyczną, co zresztą od czasu Soboru Watykańskiego II jest już bardzo oczywiste. Kluczem do odczytania zaangażowania misyjnego mogą być pewne płaszczyzny, stanowiące punkt wspólny analizowanych dokumentów. Podobnie, jak sytuacja misji *ad gentes* może być dzisiaj obecna na obrzeżach społeczności Kościoła (EAm 74), w tak zwanych sytuacjach należy przypatrzeć się nowym możliwościom współpracy¹³. Trzeba przy tym zaznaczyć, że współpraca na tych płaszczyznach ma mieć charakter ekumeniczny oraz dialogu szeroko pojętego, co podkreślają wszystkie dokumenty.

¹³ Tzw. sytuacje misyjne mocno akcentowano w związku z encykliką *Redemptoris missio*.

Szczególnym polem współpracy misyjnej jest rodzina, będąca szkołą wychowania chrześcijańskiego i zaangażowania misyjnego (EAm 46). Rodzina stanowi wielkie doświadczenie i dar szczególnie Kościoła afrykańskiego. W tym sensie można mówić o pewnym znaczeniu archetypicznym w stosunku do Kościoła: „Synod nie tylko mówił o inkulturacji, ale też zastosował ją w konkretny sposób, uznając wizję *Kościoła jako Rodziny Bożej* za ideę przewodnią ewangelizacji Afryki. Ojcowie Synodalni dostrzegli w niej szczególnie odpowiedni dla Afryki obraz natury Kościoła: kładzie on bowiem akcent na troskę o bliźniego, solidarność, serdeczność w relacjach między ludźmi, otwartość na innych, dialog i zaufanie. Celem nowej ewangelizacji będzie zatem *budowa Kościoła jako rodziny*, w którym nie będzie miejsca na etnocentryzm i skrajne partykularyzmy: należy raczej dążyć do pojednania i do prawdziwej komunii między różnymi społecznościami etnicznymi, popierając solidarność i wspólne wykorzystywanie ludzkich i materialnych zasobów Kościołów partykularnych, w czym nie mogą przeszkadzać względy natury etnicznej” (EA 63).

Chociaż migracja ludności nie jest zjawiskiem nowym, bo towarzyszy ludzkości od pierwszych dni, to jednak w naszych czasach została uznana nie tylko za problem, ale i wyzwanie. Migracja ma różne podłoża, począwszy od czasowego przemieszczania się w celach turystycznych czy czasowego zatrudnienia, po mające głębsze podłoże poszukiwanie nowego miejsca zamieszkania z powodu dyskryminacji politycznej, rasowej, religijnej, z powodu wojny czy poszukiwania miejsca pracy. Jako owoc wojen i niesprawiedliwości „problem ten osiągnął już tragiczne rozmiary” (EA 119). W kontekście azjatyckim wielki problem stanowi tzw. turystyka seksualna, niosąca wielkie spustoszenie moralne, duchowe i psychiczne (EAz 7). Stąd apel do organizacji międzynarodowych o pomoc. Migracja może być ożywiająca dla wspólnoty, do której przybywają nowi ludzie. W tym znaczeniu, jako problem duszpasterski, uważana jest za dar dla wspólnoty. Uczy zrozumienia nowej kultury, nieraz i religii. Jest okazją do chrześcijańskiego świadectwa¹⁴. Wymaga od wspólnoty kościelnej „gościnności i troskliwości” (EAm 65), aby ułatwić integrację. Odkrycie zapomnianego już w wielu krajach daru przyjmowania i gościnności jest najlepszą szkołą do wychowania współpracowników misyjnych (EEu 101). W ostatnich latach wielkie pielgrzymki, czuwania młodzieży, spotkania międzywyznaniowe bazują na gościnności rodzinnej.

Sacrum, kolejna płaszczyzna, istniejące jako istotny wymiar życia ludzkiego jest na nowo odkrywane przez młode Kościoły w swoich tradycjach i kulturach. Zachowana w wielu tradycyjnych obrzędach i pobożności ludowej, odkrywanej dziś na nowo. Prace synodów stały się okazją do odkrycia i przypomnienia świata bogactwa religii i kultur różnych ludów. Ukazując ich wartość w tak ważnych dokumentach, Jan Paweł II jeszcze raz podkreśla znaczenie inkulturacji i przypomina o największym darze, jakim jest Bóg i wiara dla człowieka (EO 6). To właśnie postawa religijna sprawia, że wszystkie wydarzenia, czas, osoby i przedmioty

¹⁴ Por. T. C. Fox, *Pentecost in Asia*, New York 2002, s. 118–122.

nabierają nowego, głębszego znaczenia¹⁵. Bogactwo to szczególnie jest widoczne w kontekście afrykańskich religii plemiennych: „Afrykanie mają głęboki zmysł religijny, poczucie sacrum, świadomość istnienia Boga Stwórcy i świata duchowego. Ludy Afryki są też głęboko świadome rzeczywistości grzechu w jego postaciach indywidualnych i społecznych oraz odczuwają potrzebę aktów oczyszczenia i zadośćuczynienia” (EA 42). Na tym naturalnym doświadczeniu religijnym rodzi się potrzeba dążenia do świętości (EAm 30), jako procesu prowadzącego ku Bogu. Powszechne powołanie do świętości jest zadaniem dla wszystkich chrześcijan, a więc w konsekwencji przedłużeniem procesu nawrócenia, istotnego dla misji. Wśród chrześcijan pojawiają się formy religijności „błędnej i mglistej” (EEu 68). Brak jest otwarcia się na sacrum i transcendencję. Zwrócenie uwagi na sacrum będzie nie tylko cennym odkryciem na nowo dla Kościołów lokalnych, w tym i starej daty, w Europie, ale pomoże w poszukiwaniu najbardziej optymalnych metod misyjnych. Bóg bowiem jest blisko każdego człowieka, który szuka Go nieraz jakby po omacku.

Dialog jest szczególnie „miejszem” spotkania ludzi różnych religii i kultur. Od czasu Soboru Watykańskiego II ta właśnie dziedzina działalności Kościoła jest szczególnie doceniona i oczekiwania są bardzo rozwinięte. Potrzeba najpierw dialogu w „łonie Kościoła – Rodziny” (EA 65). Jako owoc doświadczeń Kościoła w Afryce, papież przypomina o obowiązku takiego dialogu na płaszczyźnie Konferencji Episkopatów, dialogu ze Stolicą Apostolską, a później już dialogu w samym Kościele partykularnym między biskupem, duszpasterzami, zakonnikami i świeckimi (EA 65). Doświadczenie komunii między Kościołami lokalnymi jest doświadczeniem Chrystusa żyjącego w Kościele (EAm 37). Kościół otwarty na dialog jest w stanie podjąć go z innymi chrześcijanami na płaszczyźnie ekumenicznej. Podział chrześcijan, szczególnie w kontekście religii pozachrześcijańskich, utrudnia ewangelizację (EAz 30). Dialog z innymi religiami jako metoda i środek wzajemnego poznania nie przeciwstawia się misji *ad gentes*, ale jest z nią powiązany i stanowi jej wyraz (EEu 55). Jest okazją do ukazania wyjątkowego charakteru chrześcijaństwa w dziejach świata i religii. „Ewangelizacja przez dialog i dialog dla ewangelizacji” (EAz 31). W tym kontekście ważne i konieczne jest ukazanie Jezusa Chrystusa jako jedyne Zbawiciela człowieka (EAz 14). Papież przypomina mocno: „Żaden człowiek, żaden naród, żadna kultura nie może się zamknąć na wezwanie Jezusa Chrystusa” (EAz 14). W tym procesie ważne jest poznanie religii, zwłaszcza monoteistycznych oraz innych. „Jest ważne, aby katolicy lepiej poznali te religie, ich naukę, życie oraz modlitwę” (EO 25), szczególnie ważna będzie troska rodziców w tym względzie, tam gdzie dzieci różnych religii uczestniczą do tych samych szkół.

Te wszystkie płaszczyzny staną się miejscem autentycznej ewangelizacji misyjnej, jeżeli wykorzystamy dostępne nam środki techniczne. Umownie określimy je jako „środki przekazu” w szerokim tego słowa znaczeniu. Tutaj Jan Paweł II

¹⁵ L. Dupre, *Inny wymiar*, Kraków 1991, s. 17.

jest bardzo otwarty, mówiąc o środkach przekazu „nowszej generacji” (EA 126). Niebezpieczeństwo ich niewłaściwego wykorzystania stale grozi krajom, zwłaszcza biednym, ale równocześnie ogromne są ich możliwości w służbie Kościoła. Konieczna jest jednak współpraca między Kościołami w celu wymiany doświadczeń oraz formacji, zarówno odbiorców, jak i twórców (EEu 63). Zaskoczeniem może być przypomnienie form przekazu tradycyjnego: śpiew, muzyka, pantomima, teatr, przysłowia i opowieści (EA 123). Poznanie zarówno tradycyjnych, jak i współczesnych, ich języka, natury i charakteru powinno prowadzić do ich ewangelizacji. Używanie ich w sposób prawidłowy „może prowadzić do prawdziwej inkulturacji Ewangelii” (EAm 72).

4. Formy współpracy misyjnej

Pytanie, jakie w tym miejscu należy sobie postawić, brzmi: jakie formy współpracy misyjnej proponuje Jan Paweł II w analizowanych dokumentach? Są one już znane w jakiś sposób wszystkim śledzącym myśl misyjną papieża. Należy przy tym zaznaczyć, że jest ona głęboko zakorzeniona w nauce Soboru Watykańskiego II. Troska o misje *ad gentes* jest mocno ukazana w omawianych adhortacjach apostołskich. Tym samym sporo uwagi poświęca Ojciec Święty zaangażowaniu misjonarskiemu i trosce o bezpośrednie przepowiadanie. Pamiętamy o wskazówce soborowej, powtórzonej później w *Redemptoris missio*, że wszyscy katolicy powinni być zaangażowani w sprawy misji.

Wśród form współpracy misyjnej na plan pierwszy wysuwa się modlitwa i dar duchowy. Modlitwa jest udziałem w misji i ją kształtuje. Szczególne jest znaczenie modlitwy wspólnotowej, która wyrasta z modlitwy indywidualnej i na niej się opiera (EE 78). Wśród sposobów znajdujących coraz większe uznanie jest modlitwa biblijna *Lectio divina* (EO 38). Bardzo mocno przypomniana została pobożność ludowa. Jej piękne formy, bogata historia i treści są świadectwem żywej wiary, autentycznej mądrości Ludu Bożego (EEu 79), przykładem inkulturacji.

Świadectwo życia, troska o świętość należy do najważniejszych zadań, jakie powinny być podjęte przez chrześcijan, a zwłaszcza tych, którzy są bezpośrednio zaangażowani w sprawy misyjne. Odkrycie na nowo wymiaru duchowego daje wielkie możliwości głębokiego zaangażowania w dzieło misyjne. Osobiste doświadczenie wiary głoszącej Radosną Nowinę jest wielkim darem dla tych, którzy Chrystusa jeszcze nie znają, i wzmacnia misyjne oddziaływanie Kościoła (EAz 20). Wielu misjonarzy inspirowało swoim heroicznym zaangażowaniem ludność nowych kontynentów do wyboru Chrystusa. Poszukiwanie Boga, życie we wspólnocie i służba bliźnim są drogą misji ukazaną przez Jana Pawła II (EAz 44). Oto cechy świadectwa w odniesieniu do misji!

Troska o sprawiedliwość i zaangażowanie w sprawy społeczne jest ważnym świadectwem życia Ewangelią. Wszystkie dokumenty wyraźnie kreślą wielkie za-

danie Kościoła, jakim jest troska o ubogich. W wielu krajach, szczególnie pozaeuropejskich, ludzie cierpią na brak wolności (EAz 28).

Troska o godność osoby ludzkiej jest, można powiedzieć, wstępem do pierwszej ewangelizacji. Nie można być zamkniętym i obojętnym na dyskryminację osoby ludzkiej, niszczenie jej godności i powołania. Kościół powinien przywracać nadzieję ubogim (EEu 86). Szczególnie *Ecclesia in Europa* mocno akcentuje nadzieję. W tym sensie pomoc duchowa i materialna jest obowiązkiem chrześcijan.

Na czoło problemów wybija się troska o pokój. Zaangażowanie wszelkich sił dla starań, wychowania do pokoju i modlitwy o pokój. Chodzi jednak o coś więcej: zmianę stylu życia (EAz 32). Ten nowy styl życia będzie przypominał o prymacie osoby ludzkiej i harmonii z całym stworzeniem, także na polu ekologii (EEu 89; EAz 41).

Entuzjastyczne osobiste zaangażowanie. Jeżeli Jan Paweł II wzywa do zaangażowania misyjnego, to określa je jako entuzjastyczne! Taka jest natura i metoda misji. Radosna Nowina o zbawieniu ma być zaniesiona z entuzjazmem i kreatywnością wszystkim ludziom (EAm 74). Impulsem jest słuchanie na nowo Ewangelii Chrystusa (EEu 120). To pozwala szerzej spojrzeć. „Program nowej ewangelizacji na kontynencie, cel wielu projektów duszpasterskich, nie może się ograniczyć do ożywiania wiary zwykłych wiernych, lecz należy starać się głosić Chrystusa w środowiskach, gdzie jest nieznan” (EAm 74). Zaangażowanie w sprawy misji *ad gentes* jest oznaką wiary i żywotności Kościoła. Jeżeli jest osłabienie ducha misyjnego, czyli prawdziwego sensu Kościoła, to trzeba wrócić do Chrystusa. On daje siłę i nadzieję. Otwarcie się Kościoła (czytaj: europejskiego) na młode Kościoły misyjne daje szansę prawdziwej odnowy dla wszystkich Kościołów partykularnych. Jest ożywieniem często mało aktywnych wspólnot. Radość wiary ma stać się radością całego Kościoła i całego świata.

Po raz pierwszy, dzięki pracom synodalnym, ukazane zostało bogactwo wiary Kościoła powszechnego, żyjącego wśród różnych kultur, narodów, języków i religii. Ukazane też zostało niezwykle bogactwo Kościołów partykularnych, ich rozumienie misji i możliwości współpracy. Jest to wielki dar i szansa, abyśmy pokornie uczyli się na nowo misyjnego zaangażowania.

TEOLOGIA DELLA COOPERAZIONE MISSIONARIA NELLE ESORTAZIONI APOSTOLICHE DI GIOVANNI PAOLO II RIGUARDO AI CONTINENTI

S o m m a r i o

Nell'ultimo decennio del ventesimo secolo l'idea delle missioni nella Chiesa si è sviluppata in più direzioni. La cooperazione missionaria costituisce una forma fondamentale della partecipazione di tutta la Chiesa e di ogni fedele alle missioni. I sinodi continentali e i documenti postsinodali hanno indicato molte aree di questa cooperazione: famiglia, mi-

grazione, sacro nelle sue varie manifestazioni e dialogo. Giovanni Paolo II propone varie forme della cooperazione missionaria: preghiera e sono spirituale, e in particolare la *lectio divina*, impegno per la santità, giustizia e questioni sociali.